

UDK: 719:316.77:303.4(65 Tlemcen)
doi:10.5379/urbani-izziv-2025-36-01-05

Prejeto: 13. 3. 2025
Sprejeto: 26. 5. 2025

Ikram KHEMIES
Mohammed Nabil OUISSI
Walid HAMMA

Netnografija kot metoda proučevanja vzdušja na območjih kulturne dediščine: primer medine v Tlemcenu

Pojem vzdušja, ki ga ustvarjajo območja kulturne dediščine, na novo opredeljuje področje ohranjanja kulture z osredotočanjem na veččutne izkušnje in človeško subjektivnost, s čimer presega statično arhitekturno analizo. Proučevanje tovrstnih nesnovnih razsežnosti, ki temeljijo na čutnih zaznavah, spominu in lokalnih zgodbah, je metodološko še vedno velik izziv. Avtorji so v študiji primera medine v Tlemcenu v Alžiriji z metodo netnografije proučevali povezave med vzdušjem in kolektivnim spominom v zgodovinskih urbanih prostorih. Analiza digitalnih pripovedi, razprav na družbenih omrežjih in vsebin, ki jo ustvarjajo skupnosti, je pokazala, kako se z laičnim znanjem rekonstruirajo dediščinske vrednote, ki so pri tradicionalnih konservatorskih pristopih pogosto

zapostavljene. Rezultati raziskave kažejo, da vzdušje, ki ga ustvarja medina, ni samo kulisa, ampak dinamičen arhiv doživetih izkušenj, v katerem se prepletajo vonji, zvoki in teksture ter ustvarjajo kulturno identiteto. Na podlagi izsledkov avtorji namesto prevladujočih institucionalnih pristopov zagovarjajo vključevanje mnenj lokalnih prebivalcev v konservatorske strategije. Z združitvijo digitalne etnografije in čutnega urbanizma predlagajo ponovljiv metodološki okvir za novo zamišljanje dediščine kot žive, vključujoče prakse, pri kateri duh kraja živi skozi skupnostno upravljanje.

Ključne besede: vzdušje, urbana dediščina, netnografija, duh kraja, medina v Tlemcenu, Alžirija

1 Uvod

Po sodobni opredelitvi urbana dediščina presega zgolj materialni vidik ter obsega tako prestižne spomenike in primerke vsakdanje arhitekture kot manj oprijemljive elemente, ki jih po navadi kolektivno imenujemo vzdušje ali duh kraja (UNESCO, 2003). V Quebeški deklaraciji (ICOMOS, 2008) je duh kraja opredeljen kot dialektični proces, ki se hkrati konstruira in rekonstruira ter združuje materialne (grajena okolja in krajine) in nematerialne razsežnosti (ustno izročilo, obrede in obrtne prakse). Prepletanje teh razsežnosti daje dediščinskim območjem simbolni, afektivni in interpretativni pomen.

Vzdušje kot fenomenološki konstrukt izhaja iz prepletanja čutnih zaznav in čustev, za njegovo dožemanje pa je potreben telesni angažma (Flécheux, 2019). Zumthor (2006: 17) je navedeno povzel z naslednjimi besedami: »Vstopim v stavbo, zaznam prostor, začutim vzdušje in v trenutku dojamem, kaj tam biva.« Filozof Gernot Böhme je tovrstno razumevanje nadgradil in vzdušje opredelil kot prostorsko razpršen afekt, ki prežema okolje. S tem uteleša razpršeno neopisljivost – čutno enkratnost, vezano na predmete, situacije, prostore in različna okolja (Böhme, 2014; Griffero, 2014).

Z opisanega izkustvenega vidika živa dediščina zagotavlja privilegiran observatorij za proučevanje čutnih razsežnosti, pri čemer v razvijajočo se dinamiko vključuje grajene objekte in družbene prakse. Njena zgodovinska globina – zmožnost zaznavanja starodavnosti območja brez strokovnega predznanja – spodbuja močno čustveno vez med uporabniki in njihovim okoljem (Albertsen, 2019; Böhme, 2014). Ta čustvena povezava, ki jo oblikujeta individualni in kolektivni spomin, razkriva razhajanje med strokovnjaki in laiki: strokovnjaki s področja varstva kulturne dediščine pogosto dajejo prednost objektivnim merilom (npr. reprezentativnosti in tipičnosti) in poskušajo nevtralizirati čustveno subjektivnost, splošna javnost pa izraža občudovanje, navezanost, nostalgijo ali ogorčenje ter aktivno naseljuje ali brani kraje, na katere je čustveno navezana (Heinich, 2012; Parker idr., 2024). Čustva tako postanejo gonilo nove opredelitve praks na področju varstva dediščine.

Posledica navedenih izzivov je paradigmska sprememba v konservatorskih pristopih: v nasprotju s konvencionalnimi metodami, ki dajejo prednost formalni avtentičnosti, kar lahko povzroči estetsko homogenizacijo in izbris zgodovinskih sledi (Simonnot, 2012), Brandijev (1963) pristop kritičnega konservatorstva poudarja pomen patine kot površine čutnih zapisov, ki zagotavlja prenos dediščine, ki je hkrati zvest in smiseln. Za uskladičev kontinuitete dediščine in funkcionalne prenove so ključni vključujoči in interdisciplinarni okviri, ki združujejo zgodovinarje, arhitekte, sociologe in lokalne skupnosti okrog

skupnih ciljev, ki povezujejo tehnične omejitve, pričakovanja ljudi in estetsko skladnost.

Prenova boljšega trga v pariškem predelu Saint-Ouen (Milliot, 2016) se je namesto stremljenja k idealizirani podobi osredotočala na ohranjanje enkratnega vzdušja trga, pri čemer so upoštevali pomen patine ob hkratni vključitvi sodobne rabe, s čimer so zgodovinske ostanke lepo uskladili s sodobnimi funkcijami (Belakehal, 2012; Said, 2014). Navedeno je primer prilagodljive obnove, ki združuje kontinuiteto dediščine z inovacijami v skladu z načelom varovanja brez zamrznitve (Simonnot, 2012; UNESCO, 2023).

Primer omenjene prenove kaže, da upravičenost prilagodljive obnove izhaja iz duha kraja, in poudarja, da živost dediščine temelji zlasti na afektivnih vezeh, ki jih posamezniki in skupnosti stkejo z okoljem, pri čemer imata ključno vlogo navezanost in nostalgija.

1.1 Navezanost na kraj

Navezanost na kraj se razvija na podlagi stalnih izkušenj, od osnovnega poznavanja in pasivnega zavedanja kraja do aktivnega sodelovanja pri njegovem ohranjanju, ki vključuje močno uveljavljene oblike povezanosti (Relph, 1976; Altman in Low, 1992; Shamai, 1991; Twigger-Ross in Uzzell, 1996). Izvira iz prepleta spominov, družbenih stikov in kulturnih reprezentacij ter se krepi z vključenostjo v lokalno skupnost in kakovostjo sosedskih odnosov (Lewicka, 2009; Shumaker in Taylor, 1983), pri čemer se identifikacija s skupnostjo krepi s trajanjem bivanja v njej (Twigger-Ross in Uzzell, 1996).

Topofilija (Tuan, 1988) to vez obogati z intimno razsežnostjo, saj osebno zgodovino prepleta s kolektivnim spominom. Deluje na treh soodvisnih ravneh: na 1. čutni ravni, ki vključuje zvoke, vonje in texture, ki takoj vzbudijo čustveni odziv, 2. kognitivni ravni, ki obsega pripovedi in simbole, ki oblikujejo pomen kraja, in 3. čustveni ravni, ki vključuje občutke varnosti, svetosti in kontinuitete, ki upravičujejo njeno zagovarjanje (Lei idr., 2025).

V jedru te dinamike je nostalgija, ki deluje kot gonilo: krepi občutek avtentičnosti in skupne identitete (Slivar idr., 2024), pri čemer je povezana tako s pozitivnimi čustvi (npr. občudovanje in hvaležnost) kot negativnimi občutki (npr. krivdo in razočaranje), ne glede na izvor obiskovalcev in neodvisno od zaznane avtentičnosti (Prayag in Del Chiappa, 2021).

Na navedene procese vpliva tudi izobrazba: manj izobraženi posamezniki so po navadi bolj navezani na domače okolje, bolj izobražene skupine pa se identificirajo s širšim prostorom,

ne samo z bližnjo okolico (Rollero in De Piccoli, 2010). Jakost vezi s krajem se kaže tudi v izboru besed, s katerimi ga posamezniki opisujejo. Če je vez močna, uporabljajo raznovrstne in pozitivne izraze, če pa je navezanost šibkejša, je izražanje bolj nevtrarno ali celo kritično (Stedman, 2002).

Na podlagi navedenih teoretičnih dognanj so avtorji v raziskavi dali prednost metodam zbiranja podatkov, ki omogočajo analizo afektivnih vezi, da bi celovito razumeli, kako vplivajo na uporabniške izkušnje in živo dediščino.

1.2 Opredelitev problema in hipoteza

Na podlagi načel prilagodljive obnove in varovanja brez zamrznitve so se avtorji v raziskavi osredotočili na proučevanje čutne razsežnosti žive dediščine. Druge raziskave (npr. Djedi in Belakehal, 2022; Alves, 2016, in Said, 2012) so pokazale, da je za celovito razumevanje vzdušja, ki ga ustvarjajo območja kulturne dediščine, nujno treba povezati pripovedi, čutne zaznave in vsakdanje prakse ljudi. To vzdušje, ki ga ustvarjajo zvoki, vonji, texture in osebni spomini, prispeva k oblikovanju pomena kraja in je njegovo bistvo.

Dosedanje raziskave so se večinoma osredotočale na vodene ogledne območij in terenska proučevanja tega vzdušja. Said (2012) je na primer ugotovil, da so med vodenimi sprehodi po kairski soseski, obogatenimi s potopisnimi pripovedmi in filmi, prišle do izraza čutne zaznave obiskovalcev. Djedi in Belakehal (2022) sta z enako metodo analizirala vzdušje v kazbi v Alžiru, Karoui in Ben Fraj (2016) pa sta vohalne in slušne vtise v zgodovinski četrti Hara v Tunisu evidentirali na podlagi intervjujev s prebivalci.

Navedene konvencionalne metode imajo omejitve pri obravnavi minljive in subjektivne narave vzdušja: tovrstne bežne izkušnje pogosto niso zajete v formalne popise in standardizirane protokole. Še vedno ostaja vrzel med bogastvom živetihi čutnih izkušenj (tj. laičnim znanjem, vtakanim v geste, občutke in zgodbe) in klasičnimi raziskovalnimi orodji, s katerimi je težko zajeti fluidnost duha kraja.

Navedeno odpira osrednje vprašanje raziskave: Kako lahko sistematično zbiramo in združujemo laično znanje (tj. pripovedi, afektivne odzive in prakse), da bi izboljšali ohranjanje in vrednotenje vzdušja, ki ga ustvarjajo območja kulturne dediščine?

Hkrati so na področju proučevanja človekovih izkušenj v prostoru družbena omrežja postala ključno orodje za obravnavo kompleksnosti prostorskih interakcij in ustvarjanje večdimenzionalnih podatkovnih zbirk (Nummi, 2018; Reditr., 2018). Vsebine, ki jih ustvarjajo uporabniki (npr. spominske pripovedi, čustveni odzivi na kraje in spontane kritike), dajejo

dragocen vpogled v družbene prakse in nematerialne vrednote, povezane s prostorom.

V zvezi z vključujočim urbanističnim načrtovanjem je Nummi (2018) ugotovila, da je s kombinacijo participativnih GIS metod in objav na Facebooku mogoče kartirati kolektivne spomine in pričakovanja ljudi, s čimer se razkrijejo simbolične plasti, ki jih s klasičnimi pristopi pogosto ne moremo odkriti. Reditr. (2018) so na podlagi geografsko označenih fotografij s platforme Flickr in tehnik računalniškega vida kartirali vzdušje v londonskih soseskah, pri čemer so oblikovali izvirno taksonomijo zaznanega vzdušja (npr. umetniško, tradicionalno ali hipstersko). S to metodo so ugotovili, da lahko ikonične vizualne prvine, kot so ulična umetnost v londonski soseski Shoreditch ali fasade viktorijanskih stavb v južnem Kensingtonu, spadajo v isto zaznavno kategorijo, hkrati pa odražajo različno vzdušje, ki ga oblikujejo kolektivne predstave.

Zlasti pronicljiva je raziskava, ki jo je izvedel Wight (2020), v okviru katere je z metodo kritične netnografije analiziral zaznave obiskovalcev treh pomembnih krajev spomina na holokavst (hiše Anne Frank v Amsterdamu, koncentracijske taborišča Auschwitz-Birkenau na Poljskem in Judovskega muzeja v Berlinu). S foucaultovsko diskurzivno analizo spletnih vsebin je opredelil štiri pripovedne arhetipe: družbeni spomin, čustvene odzive, obveznost in obred ter transgresivno vedenje obiskovalcev. Izpostavil je etične vidike, kot je neprimerno snemanje sebkov, in poudaril potrebo po kritičnem proučevanju potrošniških praks, povezanih s spominskimi obeležji.

Navedeni pristop kaže, da digitalne platforme ne odražajo samo javnega diskurza, ampak so prostor soustvarjanja pomenov dediščine, saj omogočajo raziskovanje in izmenjavo doživetih kulturnih izkušenj (Lian in Xie, 2024). Z razkrivanjem kulturnih prednostnih izbir in afektivnih vrednot obiskovalcev zagotavljajo vpogled brez primere v čustveno dinamiko, povezano z območji kulturne dediščine (Svensson in Maags, 2018).

Vse navedene raziskave potrjujejo, da so družbena omrežja postala živ laboratorij, ki omogoča boljše razumevanje prilagajanja dediščine in nastajajočih kolektivnih občutij. Z mešanimi orodji, kot so semantične analize, računalniški vid in geografsko označevanje, lahko raziskovalci kartirajo vzdušje območij dediščine in skupni spomin nanje (Psomadaki idr., 2018).

Avtorji so raziskavo, predstavljeno v članku, zasnovali na tej podlagi in oblikovali naslednjo hipotezo: digitalne pripovedi na družbenih omrežjih so legitimen in bogat vir za prepoznavanje nematerialnih sestavin dediščine, zlasti vzdušja, ki ga zaznava in doživlja splošna javnost. Avtorji so z netnografijo – kvalitativno analizo spletnih praks, diskurzov in interakcij v raznovrstnih družbenokulturnih kontekstih – proučevali me-

dino v Tlemcenu v Alžiriji, na podlagi česar so oblikovali metodološki okvir za razumevanje tovrstnih občutljivih izrazov, ki se s klasičnimi strokovnimi metodami pogosto ne odkrijejo. Ta okvir jih vključuje v razširjeno razumevanje dediščine, ki temelji na kolektivnem spominu in doživetih izkušnjah.

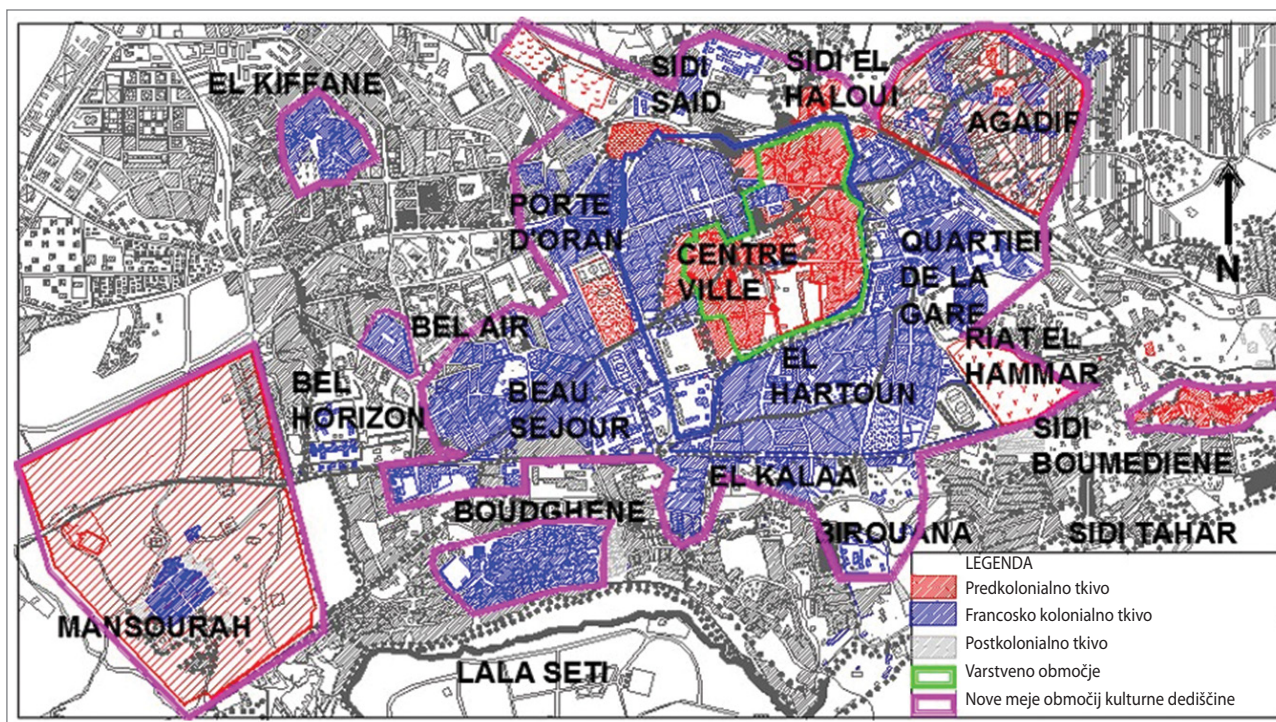
1.3 Študija primera

Medina v Tlemcenu v severozahodni Alžiriji vsebuje zgodovinske sledi vladarskih dinastij, ki so si na tem območju sledile od antike do srednjega veka. Njeni začetki segajo v čas rimske naselbine Pomaria (ustanovljene leta 201), na mestu katere je bilo pozneje ustanovljeno muslimansko mesto Agadir (670–1078). Leta 1078 so Almoravidi tam ustanovili Tagrart, njegov položaj pa so dodatno utrdili Almohadi, ki so oblast prevzeli leta 1147. Mesto je vrhunec doseglo kot prestolnica osrednjega Magreba pod vladavino dinastije Zajanidov (1236–1517), ko je doživelo izjemen gospodarski razcvet in urbani razvoj (Lagardère, 1988).

Medina je kompleksen urbani prostor, ki ima za prebivalce Tlemcena velik družbeni in identitetni pomen. Morfološko je sestavljena iz zgodovinskega jedra, ki ga obdaja mešana raba prostora. Glavne pešpoti povezujejo ključna središča verske, izobraževalne in trgovske dejavnosti (tj. mošeje, gostišča za trgovske karavane ali *funduki*, tržnice ali *suki*, islamske šole ali *medrese*, sufijska svetišča in koranske šole), stranske pa

Slika 1: Prenova ulic v medini v Tlemcenu, ki so jo izvedli prebivalci (vir: Tourisme Tlemcen, 2019)

Slika 2: Lokacije predkolonialnega, kolonialnega in postkolonialnega mestnega tkiva Tlemcena glede na zavarovano območje medine (vir: Hamma idr., 2016)

peljejo v stanovanjske četrti in slepe ulice (Tahar, 2018). Ta prostorska hierarhija prehaja z javnih območij (gospodarskih in upravnih četrti) na zasebna stanovanjska območja, vmes pa so javni trgi kot prostori druženja, kulturnega izražanja in skupne dediščine.

Leta 2009 je bilo z vladnim odlokom št. 09-403 (fr. *Décret n° 09-403*, JORA, št. 71/2009) staro mestno jedro Tlemcena uradno razglašeno za varstveno območje kulturne dediščine, pri čemer so zaščitili arhitekturne ostanke iz almoravidskega, zajanidskega in osmanskega obdobja ter zamejili območje starodavnega almoravidskega mesta Tagrart (*Décret n° 09-403*, JORA, št. 71/2009). Kot stičišče arabskih, turških in francoskih vplivov je Tlemcen izoblikoval kozmopolitansko identiteto (Ghoumari, 2009), ki se odraža v večplastnem mestnem tkivu in arhitekturnem eklekticismu. Zaradi mešanja kultur na območju medine ima ta izjemno dediščinsko vrednost, pri čemer mešanica magrebskih, andaluzijskih in turških motivov ustvarja edinstveno grajeno okolje.

Varstveno območje starega mestnega jedra pokriva 51 hektarjev (*Décret n° 09-403*, JORA, št. 71/2009). Nadmorska višina sega od 769 m pri mošeji Bab Zir *Hadid* do 817 m pri starih mestnih vratih Bab el Hadid. Višinska razlika med tema točkama znaša 48 m, razdalja med njima pa je 1.300 m, kar ustreza naklonu 3,6 %. Medina torej leži na nagnjenem terenu, ki se spušča od juga proti severu.

2 Metodologija

2.1 Postopek

Avtorji so v raziskavi uporabili pasivno netnografijo, interpretativno metodologijo, izpeljano iz digitalne etnografije, ki vključuje nevsiljivo proučevanje organskih vsebin (besedil, slik in videov), ki jih ustvarjajo spletne skupnosti. Metoda zagotavlja nevsiljivo zbiranje podatkov in ohranjanje avtentičnosti diskurza (Kozinets, 2015). Z izogibanjem aktivni netnografiji zmanjšamo pristranskost, povezano z družbeno zaželenimi vsebinami, in zagotovimo, da analizirane objave odražajo spontane uporabniške izkušnje z dediščino (Wight, 2020). Z osredotočanjem na digitalne pripovedi premoščamo vrzel med nesnovno dediščino in doživetimi izkušnjami, na podlagi česar lahko ugotovimo, kako se vzdušje na spletu oblikuje in ohranja ter kako ljudje o njem razpravljajo.

Avtorji so se namenoma osredotočili na podatke, ki niso geografsko označeni, saj so se želeli izogniti omejitvam pristopov, ki temeljijo na označenih geografskih lokacijah ali turističnem obisku (Redi idr., 2018; Bassols-Gardella in Coromina, 2022).

Spontano posnete fotografije medine v Tlemcenu (rezljana vrata, osenčene ulice in arhitekturni detajli) so bogato gradivo za proučevanje čustvene in simbolne navezanosti na prostor ne glede na lokacijo (Svensson in Maags, 2018; Laaksonen in Varga, 2023).

Ti posnetki delujejo kot orodja za pogovore ob fotografijah (fotoelicitacijo) (Du in Meyer, 2008; Riom idr., 2018), saj pri uporabnikih vzbudijo afektivne in veččutne spomine: samo ena slika notranjega dvorišča lahko vzbudi spomine na dišeč vonj začimb, šumečo vodo ali hlad, ki ga ustvarja senca rastlin, in s tem razkrije skrite občutke (npr. nostalgijo ali čaščenje), ki jih terenske etnografske raziskave pogosto ne morejo odkriti, čeprav vključujejo tudi tipne ali vohalne zaznave (Hammersley in Atkinson, 2007).

Zadnja in hkrati ključna metodološka faza je bila tematska vsebinska analiza, s katero so avtorji sistematično uredili in interpretirali korpus vsebin, zbranih z netnografijo. Metoda, ki jo je utemeljil Bardin (1977) in jo opredelil kot rigorozni postopek za ugotavljanje skritega pomena sporočil ter sledi načelom oblikovanja utemeljene teorije, ki jih je uvedla Kathy Charmaz (2006), združuje metodološko objektivnost in interpretativno globino. S tehniko kodiranja vzdušja in potrjene v raziskavah vzdušja na območjih dediščine (Belakehal in Farhi, 2008; Gamal Said, 2014; Zidelman in Belakehal, 2016), so bile čutne in čustvene izkušnje, ki so se pojavile v spletnem diskurzu, zvesto rekonstruirane v treh ponavljajočih se fazah: 1. predanaliza: opredelitev enot evidentiranja in tematskih kategorij, 2. analiza: zbiranje podatkov (združevanje digitalnih pripovedi), filtriranje (odstranjevanje nepomembne vsebine) in kodiranje (prepoznavanje vzorcev) in 3. sinteza: razvrščanje rezultatov v kategorije, ki odražajo kolektivne zaznave vzdušja.

Opisana metodologija se je ujemala s ciljem raziskave: opredeliti nematerialne vrednote dediščine v skupnostnih pripovedih in posledično zapolniti vrzel med strokovnimi okviri ohranjanja dediščine in doživetimi čutnimi izkušnjami.

2.2 Predanaliza

Pri proučevanju povezave med zaznavami vzdušja in prostorskimi značilnostmi medine so arhitekturne in urbanistične tipologije ključni parametri za ugotavljanje afektivnih odnosov. Na podlagi načrta rabe zemljišč v Tlemcenu (ANAT, 2001) so bili prostori v medini razvrščeni v sedem tipov: 1. objekti z dediščinsko vrednostjo (npr. palača El Mechouar, velika mošeja in mošeja Sidi Belahcen), 2. objekti manjše dediščinske vrednosti (npr. tradicionalne hiše, skupne peči in manjša javna kopališča), 3. objekti brez dediščinske vrednosti (francoski postkolonialni dodatki), 4. urbanistične ureditve (ulice, vključ-

no s slepimi ulicami), 5. urbane javne površine (trgi in tržnice), 6. krajinske ureditve (vrtovi in vodni sistemi) in 7. objekti kulturne dediščine zunaj varstvenega območja.

Avtorji so namenoma uporabili takšno prožno klasifikacijo, saj nekatera območja spadajo v več kategorij. Ta klasifikacija zagotavlja jasen konceptualni okvir za kodiranje digitalnih vsebin in analizo vpliva prostorske konfiguracije na čutne in čustvene pripovedi prebivalcev.

Za operacionalizacijo pojma »vzdušje« v tematski analizi so avtorji uporabili deduktivni pristop s sintezo interdisciplinarnih teoretičnih okvirov. Augoyard (1998) je vzdušje opredelil kot rezultat interakcij med materialnostjo območja (prostorsko zgradbo, premičnimi in nepremičnimi elementi) in njegovo notranjo razsežnostjo (osebnimi občutki in kolektivnimi čustvi). Suzanne Elizabeth Bott (2000) je na tej osnovi predlagala štiri med seboj odvisna področja, ki označujejo duh kraja: fizični okvir (morfologija območja), kulturni okvir (prepričanja in obredi), afektivno področje (čustvena navezanost) in funkcionalno področje (prakse in rabe). Belakehal in Farhi (2008) sta poudarila pomen hkratnega vpliva raznovrstnih dejavnikov, na primer konteksta (podnebja, kulture in družbe), arhitekturnega prostora (ureditve in rabe), čutnega okolja (toplotnih, vohalnih, zvočnih in vidnih dražljajev) ter zaznav in vedenj uporabnikov. Amphoux idr. (1998) so poleg tega izpostavili skupni vpliv grajenega okolja, družbenih praks in ambientalnih dejavnikov na čutno doživljanje območij kulturne dediščine.

Na podlagi navedenega so avtorji oblikovali štiri analitične razsežnosti: 1. materialne dejavnike (grajene oblike, prostorske hierarhije, geometrijo, materiale, opremo in predmete), ki se ujemajo z Augoyardovimi teoretičnimi konstrukti (glej Augoyard, 1998), 2) družbenokulturne dejavnike (prepričanja, ustno izročilo, obrede, obrtniška znanja, osebne pripovedi, spomine in občasne rabe (praznovanja in dogodki)), ki se skladajo s kulturnim in funkcionalnim področjem Suzanne Elizabeth Bott (2000), 3. čutne dejavnike (vizualne, svetlobne, tipne, toplotne, zvočne, vohalne in kinestetične pojave), kot sta jih pri raziskavah vzdušja na medini opredelila Belakehal in Farhi (2008), in 4. kontekstualne dejavnike (podnebje, časovni vidik (letne čase in praznike) in zgodovinski razvoj), ki se ujemajo s kontekstualno razsežnostjo, ki so jo izpostavili Belakehal in Farhi (2008) ter Amphoux idr. (1998).

Navedeni večdimenzionalni okvir omogoča kodiranje besedilnih ali vizualnih podatkov v eno področje ali več področij, s čimer zagotavlja deduktivno in prilagodljivo orodje za tematsko analizo. Z omogočanjem hkratnega kodiranja v več področij (npr. hkratno kodiranje območja kot čutnega in funkcionalnega) zagotavlja metodološko koherentnost, hkrati pa se

z njim ohranja interpretativna globina, potrebna za razumevanje vzdušja, ki ga ustvarjajo območja dediščine.

2.3 Analiza

2.3.1 Zbiranje podatkov

Zasebna skupina na Facebooku *S.O.S l'antiquité Tlemcen l'authenticité* (SOS: starine – avtentičnost Tlemcena), v kateri je približno 100.500 članov, je prostor, namenjen razpravam o vseh temah, povezanih s kulturno dediščino medine v Tlemcenu. Združuje trenutne in nekdane prebivalce mesta ter ljubitelje urbane zgodovine, ki si aktivno izmenjujejo osebne spomine, zgodovinske anekdote in arhivske fotografije ter se poglobljeno pogovarjajo o raznovrstnih temah, od ljudske arhitekture do urbanega razvoja mesta.

Analiza objav v skupini je pokazala precejšnjo jezikovno in slogovno raznovrstnost, ki niha med pogovornim jezikom, poetičnimi izrazi, omembami znanstvenih izsledkov in terminologijo. Navedena diskurzivna raznovrstnost odraža pluralnost lokalnih pogledov in spominov ter zagotavlja plodno podlago za proučevanje dinamike oblikovanja identitete in prenosa znanja o dediščini.

Avtorji so podatke za raziskavo zbirali s pasivnim opazovanjem javno dostopnih objav od maja 2021 do maja 2022. Da bi zagotovili preglednost postopka zbiranja podatkov, so pridobili soglasje administratorja skupine, razkrili svojo identiteto, anonimizirali vse podatke in izločili zasebne vsebine.

2.3.2 Filtriranje podatkov

Zaradi velike količine zbranih surovih podatkov (več kot tristo objav in štiri tisoč komentarjev) je bil nujen temeljit postopek filtriranja. Avtorji so postopek večkrat ponovili, pri čemer so podrobno pregledali vsak vnos, odstranili odvečne in nepomembne vsebine ter obdržali samo tisto gradivo, ki se je neposredno nanašalo na cilje raziskave.

Po filtriranju so avtorji opravili poglobljeno analizo izčiščenega nabora podatkov, ki je vseboval 138 objav in 1.325 komentarjev, da bi dobili odgovore na glavna raziskovalna vprašanja. Izbrane podatkovne vnose so sistematično kodirali, da bi prepoznali vzorce, teme in afektivne odzive, povezane z vzdušjem na medini.

2.3.3 Kodiranje podatkov

Temeljni del analize sta bila kodiranje in razvrščanje podatkov v kategorije, pri čemer so avtorji podatke sistematično uredili v koherentne tematske sklope. Kot navaja Dey (1999, navedeno

Kategorije in kode	Tipologija krajev					
	Stavbe z dediščinsko vrednostjo	Objekti manjše dediščinske vrednosti	Objekti brez prave dediščinske vrednosti	Urbanistična ureditev	Urbane javne površine	Krajske ureditve
Materialni dejavniki: oblika, zgradba, materiali, prostornina, razporeditev, oprema, predmeti v prostoru itd.						
Družbeno-kulturni dejavniki: prepričanja, mnenja, zgodbe, obredi, spretnosti, osebno ozadje (npr. subjektivni spomini), čustva in vedenje posameznika itd.						
Čutni dejavniki: vidni, svetlobni, tipni, toplotni, zvočni, vohalni, kinestetični itd.						
Funkcionalni dejavniki in običajne formalnosti: redna praznovanja in dogodki ali primarne ali sekundarne dejavnosti						
Kontekst: podnebje, zgodovinsko obdobje, kultura, časovni vidik						

Slika 3: Analitični obrazec za ugotavljanje afektivnega odnosa med posamezniki in kraji (vir: avtorji)

v Saldaña, 2013: 95), s kategorijami pripisujemo pomene, s kodiranjem pa jih izračunavamo.

Avtorji so v raziskavi uporabili metodo predhodnega kodiranja (Miles in Huberman, 1994: 58), pri kateri so med predanalizo vnaprej določili kode in jih uskladili s cilji raziskave. Zaradi nujne prilagodljivosti, ki sta jo izpostavila Miles in Huberman (1994), pa so jih na podlagi novih spoznanj pri obdelavi podatkov sproti izpopolnjevali.

Kodiranje je temeljilo na petih glavnih kategorijah, razdeljenih v 28 kod. Te kategorije so bile navzkrižno povezane s tipologijo krajev (uporabljeni analitični obrazec je prikazan na sliki 3), na podlagi česar so lahko avtorji določili povezave med prostorskimi značilnostmi in prvinami vzdušja (npr. med čutnimi dražljaji in družbenokulturnimi praksami). Tak pristop je omogočil teoretično rekonstrukcijo afektivnega odnosa med posamezniki in prostori kulturne dediščine, ki razkriva, kako materialni in nematerialni dejavniki skupaj oblikujejo vzdušje.

Naslednji primeri ponazarjajo uporabo tematskega kodiranja na reprezentativnem vzorcu komentarjev. Opisne kode (besede ali kratke fraze) povzemajo prevladujočo temo vsakega komentarja, ki je lahko jasna ali prikrita. Na podlagi glavne teme ali podteme je bila vsakemu komentarju dodeljena najustreznejša koda (glej sliko 3). Ta metoda je poenostavila analizo podatkov, saj je omogočila hitro prepoznavanje ključnih tem. V nadaljevanju so navedeni prevedeni komentarji s pripadajočimi kodami.

Primer 1, komentar 81.E: »Živel sem v Derb Sidi Hamedu (ulici na medini) in sem vsak dan prečkal ta trg na poti v gimnazijo. Spomnim se žvrgolenja ptic¹ in sence dreves².« Kodi: ¹zvok, ²svetloba.

Primer 2, komentar 169.F: »Žalostno je videti, kako izginjajo tlakovci¹, ki so mestu umetnosti in zgodovine dajali lep videz².« Kodi: ¹materialnost, ²estetika.

Primer 3, komentar 45.B: »Spominjaš me na čudovite vonjave¹ obar, ki so se kuhale na žerjavici pred vrati na ulici. To je bil čar dobrih sosedov.² Žal je to izginilo kot sanje.« Kodi: ¹vonj, ²družbene vezi.

Primer 4, komentar 74.B: »Znašla se je v rodni ulici, kjer jo je preplaval občutek pripadnosti: svet kruha z vzorci¹, četrt z andaluzijskimi pevci, kjer odmeva zvok tradicionalne lutnje¹, starejši, ki počivajo na pragu in opazujejo vnuke pri igri², in skupna peč, ki se še uporablja za svoj namen³.« Kode: ¹obrtništvo, ²medgeneracijska povezanost, ³vsakdanji obredi.

Kot je razvidno iz zgornjih primerov, so nekatere podatkovne enote že same po sebi kompleksne, saj vsebujejo več razsežnosti ali prekrivajoče se teme, ki jih ni mogoče zreducirati na eno samo kodo. Ta kompleksnost je posledica raznovrstnih kontekstov in različnih interpretacij (Saldaña, 2013). Z omogočanjem dodeljevanja več kod uporabljeni pristop zajame bogastvo pripovedi, ki jih ustvarjajo uporabniki, in hkrati ohranja analitično rigoroznost.

3 Rezultati

Rezultati raziskave so pokazali zelo različno dinamiko na medini v Tlemcenu. Tradicionalne soseske, ki jih zaznamuje organsko mestno tkivo (ozke ulice in prostorska hierarhija), so se izkazale za središča družbenih interakcij, saj so bila tema 29 % objav in 25,8 % komentarjev (preglednica 1). Pred kratkim zgrajene urbane javne površine (javni trgi in sodobna infrastruktura) in objekti na obrobju medine pa so slabo zastopani, kar kaže, da se skupnost s temi območji malo ukvarja.

Iz preglednice 1 je razvidna močna povezava med pogostostjo objav in številom komentarjev za štiri prostorske tipe: objekte brez prave dediščinske vrednosti, krajske ureditve, urbane javne površine in objekte na obrobju medine. Navedeno kaže,

Preglednica 1: Porazdelitev podatkov, analiziranih glede na tipologijo krajev

	Tipologija krajev							Skupaj
	Stavbe z dediščinsko vrednostjo	Objekti manjše dediščinske vrednosti	Objekti brez prave dediščinske vrednosti	Urbanistične ureditve	Urbane javne površine	Krajinske ureditve	Objekti na obrobju medine	
Zbrane in analizirane objave	23 (16,7 %)	20 (14,5 %)	16 (11,6 %)	40 (29,0 %)	23 (16,7 %)	10 (7,2 %)	6 (4,3 %)	138 (100 %)
Kodirani komentarji	153 (11,5 %)	281 (20,2 %)	134 (10,1 %)	342 (25,8 %)	277 (20,9 %)	81 (6,1 %)	57 (4,3 %)	1.325 (100 %)

Vir: avtorji

Preglednica 2: Rezultati tematske analize podatkov

Kategorija	Koda	Število pojavitev	Pogostost kod (v %)	Pogostost kategorije (v %)
Materialni dejavniki	Oblika in prostornina	70	3,90	22,0
	Razporeditev	42	2,40	
	Materiali	37	2,10	
	Oprema, predmeti v prostoru	135	7,60	
	Konstrukcija	29	1,60	
	Prostorski poudarek	79	4,40	
Druženokulturni dejavniki	Prepričanja in mnenja	34	1,90	26,2
	Zgodbe	246	13,80	
	Obredi in spretnosti	38	2,10	
	Osebnost ozadje, npr. subjektivni spomini	78	4,40	
	Pozitivni občutki	66	3,70	
	Negativni občutki	5	0,30	
Čutni dejavniki	Vidne zaznave	103	5,80	16,9
	Svetloba	8	0,40	
	Tipne zaznave	16	0,90	
	Toplota	15	0,80	
	Zvok	29	1,60	
	Vonj	26	1,50	
	Kinestetične zaznave	44	2,50	
	Okus	27	1,50	
	Negativne zaznave	34	1,90	
Funkcionalni dejavniki	Periodična praznovanja	26	1,50	16,2
	Primarne stalne dejavnosti	130	7,30	
	Sekundarne stalne dejavnosti	132	7,40	
Kontekst	Negativni kontekst	25	1,40	18,5
	Časovni vidik	17	1,00	
	Kultura	59	3,30	
	Zgodovinsko obdobje	207	11,60	
	Podnebje	21	1,20	

Vir: avtorji

da večja medijska izpostavljenost kraja sistematično krepi odzive javnosti, kar poudarja ključno vlogo tovrstne izpostavljenosti pri spodbujanju državlanskega udejstvovanja v povezavi z urbano dediščino.

Nekatere kategorije pa odstopajo od tega vzorca. Za objekte manjše dediščinske vrednosti in urbane javne površine je značilna majhna pogostost objav (14,5 % oziroma 7,2 %), hkrati pa ti prostori pritegnejo veliko komentarjev (20,2 % oziroma

6,1 %), kar kaže na stalno odzivnost skupnosti ali polarizirane razprave (npr. razprave o funkcijah tradicionalnih peči). Na stavbe z dediščinsko vrednostjo se nanaša 16,7 % objav in samo 11,45 % komentarjev, kar lahko kaže na bolj formalno ali institucionalno zanimanje kot na pristno čustveno navezanost.

Tematska analiza na podlagi uporabljenega kodirnega okvira (glej preglednico 2) je pokazala zelo neenakomerno porazdelitev zaznav vzdušja na medini, ki jih je mogoče razdeliti v pet konceptualnih kategorij: družbenokulturno (26,2 %), materialno (22 %), kontekstualno (18,5 %), čutno (16,9 %) in funkcionalno (16,2 %). Desetodstotna razlika v pogostosti med najbolj zastopano (družbenokulturno) in najmanj zastopano (funkcionalno) kategorijo nakazuje zmerno uravnoteženo porazdelitev kategorij, pri kateri nobena ne prevladuje. Navedeno potrjuje, da na vzdušje na območjih kulturne dediščine vplivajo raznovrstni dejavniki.

V kategoriji družbenokulturnih dejavnikov (26,2 %) prevladujejo zgodbe, prepričanja in čustva. Najpogostejša koda Zgodbe, povezane s prostorom poudarja simbolni in pripovedni pomen krajev v kolektivnem spominu. Materialni dejavniki (22 %) se osredotočajo na materialno okolje in predmete. Prevladujoča koda Oprema in predmeti odraža vlogo materialnih prvin kot vizualnih podlag za prilaščanje prostora. Kontekstualni dejavniki (18,5 %) obsegajo zgodovinske, podnebne in kulturne vidike. Prevladujoča koda Zgodovinsko obdobje poudarja časovni vidik pri zaznavanju vzdušja. Čutni dejavniki (16,9 %) se nanašajo na veččutne zaznave uporabnikov. Med kodami po pogostosti prevladujejo vidne zaznave, ki jim sledijo slušne, kinestetične in vohalne zaznave. To kaže na izrazito občutljivost uporabnikov za vidne elemente prostora, čeprav na dožemanje vzdušja hkrati vplivajo tudi druge čutne zaznave. Funkcionalni dejavniki (16,2 %) se nanašajo na rabo prostora in dinamiko njegove zasedenosti. Izstopata dve glavni kodi: Primarne stalne dejavnosti in Sekundarne stalne dejavnosti, katerih skoraj enakomerna porazdelitev ponazarja raznovrstnost vsakdanjih praks.

4 Razprava

Pojem navezanosti na kraj je v literaturi opredeljen kot afektivna in identitetna vez med posameznikom in grajenim okoljem (Altman in Low, 1992). Da to drži, so potrdile tudi ugotovitve raziskave, predstavljene v tem članku. Hkrati so pokazale prostorske razlike v navezanosti, ki se izraža različno glede na tip kraja, od institucionalnih spomenikov do vsakdanjih okolij.

Tematska analiza je pokazala uravnoteženo porazdelitev zaznav (materialnih, čutnih in družbenih), kar potrjuje, da vzdušja na območjih kulturne dediščine ni mogoče zreducirati na samo

eno razsežnost, ampak nanj vplivajo raznovrstni senzorični in kulturni dejavniki. Zaradi te raznovrstnosti vplivov se področje ohranjanja dediščine razvija v smeri celostnega pristopa, ki poleg arhitekturnih objektov vključuje tudi duh kraja ter tako obsega tudi nematerialne in veččutne razsežnosti.

S povezovanjem tipov krajev z izbranimi tematskimi kategorijami so bili v analizi izpostavljeni trije ključni vidiki, povezani z razširjenim razumevanjem dediščine: 1. afektivni razkorak med objekti z veliko dediščinsko vrednostjo in objekti manjše dediščinske vrednosti, na katerega vplivajo značilnosti lokalnega prostora (npr. gostota družbenih obredov v tradicionalnih soseskah), 2. ponovno vrednotenje urbanega obrobja: obrobna območja in kolonialna dediščina so nosilci žive dediščine, saj povezujejo kolektivni spomin z obrtniškim znanjem in praksami, in 3. metodološki prispevek netnografije, ki zajame mikropripovedi o vzdušju, ki so pogosto izključene iz klasičnih metod raziskovanja dediščine.

4.1 Vloga prostorov manjše dediščinske vrednosti pri ustvarjanju vzdušja

Rezultati raziskave so pokazali izrazit poudarek na prostorih z manjšo dediščinsko vrednostjo (npr. ulice, hiše z notranjim dvoriščem, tradicionalne peči in javna kopališča), ki kljub razmeroma skromni prisotnosti v objavah (14,5 %) pritegnejo nesorazmerno veliko komentarjev (20,2 %). Čeprav so ti prostori v institucionalnih razpravah pogosto zapostavljeni, so središča družabnega življenja, njihov mnemotehnični pomen pa se krepi s pripovedmi in vsakdanjimi praksami.

V povezavi s tradicionalnimi pečmi so uporabniki v komentarjih poudarjali spomine iz otroštva, skupno peko kruha in medgeneracijsko izmenjavo izkušenj in znanj, kar ponazarja, kako vzdušje na območjih kulturne dediščine razširja obseg nesnovne dediščine. Ti kraji se ne dojemajo samo kot materialni artefakti, ampak tudi kot čustveni nosilci, s katerimi se ohranjajo prakse kljub urbanim preobrazbam. Navedeno ponazarjata naslednja etnografska odlomka:

241-B. Izginjajoča tradicija skupne peke kruha v pečeh *etterah* simbolizira izgubljeni senzorični obred. Ob zori so ženske vodile celoten postopek, otroci pa so oblikovali testo v simbolične oblike. Vrhunec je bil zlatorumen hrustljiv hlebec, izvlečen iz krušne peči, ki je ustvaril pravi spektakel vonja in otipa, neločljivo povezan z družinskimi vezmi. Danes so te peči le še ostanki preteklosti v ostarelih četrtih Tlemcena.

170-E. Z odstranitvijo železnega paviljona, na katerem je ob nedeljah igral pihalni orkester, ni bil odstranjen samo objekt, ampak tudi zvočno in družabno središče trga.

Izsledki se ujemajo z navedbo Nathalie Heinich (2012, navedeno v Ungan, 2014), da je dediščina manjše vrednosti, čeprav jo institucije redko ustrezno ovrednotijo, poglavitni element žive dediščine, katere vrednost izhaja iz nenehnega obnavljanja spominskih praks. V tem primeru se vzdušje območij kulturne dediščine ne kaže prek meril, ki določajo monumentalno dediščino, ampak v navadnih prostorih, ki nosijo nevidne, a globoke kolektivne spomine.

4.2 Objekti z dediščinsko vrednostjo med institucionalnim simbolizmom in afektivno distanco

V nasprotju s prostori, ki imajo z vidika kulturne dediščine manjšo vrednost, stavbe z veliko dediščinsko vrednostjo, kot je palača El Mechouar, pritegnejo razmeroma malo komentarjev. Neskladje med institucionalno prepoznavnostjo in afektivno angažiranostjo kaže, da tovrstni simbolični kraji, čeprav so osrednjega pomena za formalno dediščino, le težka spodbujajo pristne stike in odnose v skupnosti.

Ugotovitev se ujema z ugotovitvami Nathalie Heinich (2012, navedeno v Ungan, 2014), ki razlikuje med monumentalno dediščino (povezano s konservatorsko politiko) in živeto dediščino (vpeto v vsakdanje prakse). Čeprav je monumentalna dediščina Tlemcena estetsko cenjena, se zdi delno ločena od čutnih izkušenj in pripovedi prebivalcev, kar poudarja paradoks pri zaznavanju vzdušja območij dediščine.

4.3 Pomen obrobni območij in dvoumnost pomena kolonialne dediščine

S proučevanjem prostorov zunaj meja varstvenega območja kulturne dediščine so avtorji ugotovili, da se v njih navezanost na kraj ne zmanjšuje, temveč krepi na kognitivni in prostorski ravni (prim. Lewicka, 2011). Kot družbenogospodarska vozlišča in zbiralniki obrtniških znanj ti prostori delujejo kot ključni označevalci identitete in s tem razširjajo razumevaje pojma dediščine prek formalnih meja. V skladu s to ugotovitvijo bi bilo treba ponovno razmisliti o okvirih ohranjanja dediščine in o tem, kako se lahko ta živa območja vključijo v celostno politiko kulturne dediščine.

Kolonialne stavbe poleg tega ponazarjajo inherentno kompleksnost navezanosti: njihova hibridna estetika vzbuja mnetehnično ambivalenco, ki izvira tako iz zgodovinske vrednosti kot odstopanj, ki so jih povzročile posamezne razlastitve. Čeprav se zaradi njihove izključenosti iz uradnih okvirov drobi mestni kulturni ekosistem, bi se lahko z njihovo ponovno vključitvijo ustvaril urbani palimpsest, v katerem bi kolonialna preteklost in sedanjost sobivali v večplastni kontinuiteti.

4.4 Netnografija kot orodje za dostop do kolektivnega spomina in zaznav vzdušja

Netnografska analiza je omogočila poglobljeno proučevanje spletnih zaznav lokalnih skupnosti, pri čemer je pokazala zlasti veliko in raznovrstno množino mikropripovedi, povezanih s prostori manjše dediščinske vrednosti, kot so ozke ulice, skupne peči in javna kopališča, ki so v klasičnih raziskavah pogosto zapostavljeni. Sistematična analiza objav in komentarjev omogoča rekonstrukcijo spominov, čustev in vsakdanjih praks, ki jih niti vprašalniki niti formalni intervjuji ne morejo v celoti zajeti. Tovrstni nefiltrirani vpogled v živete izkušnje potrjuje osrednjo vlogo teh prostorov v kolektivnem spominu in poudarja pomen čutnih in afektivnih razsežnosti pri oblikovanju duha kraja.

Spletni diskurzi hkrati razkrivajo precejšnje razlike v pogledih glede dediščinjenja kolonialnih objektov, ki se dojemajo bodisi kot vsiljeni arhitekturni vložki bodisi kot nosilci skupnega spomina. Ta paradoks, ki ostaja spregledan v institucionalnih arhivih, se jasno pokaže v digitalnih pripovedih ter ponazarja postkolonialne ambivalence in semantična nasprotja, ki oblikujejo urbano krajino. Z osredotočanjem na mnenja prebivalcev netnografija razkriva tovrstna neskladja pri razumevanju dediščine in raziskovalcem nudi orodja za ugotavljanje razlik v pogledih, ki jih s formalnimi metodologijami ni mogoče odkriti.

Vključevanje takih podatkov v delo na področju ohranjanja dediščine znanstvenikom in izvajalcem omogoča, da sooblikujejo konservatorske strategije, ki so usklajene z dejanskim vzdušjem prostorov. Poleg kulturnih spomenikov lahko zdaj upoštevajo tudi vsakdanje prakse in kolektivna čustva ter s tem razumevanje dediščine razširijo v smeri paradigme žive dediščine, ki se osredotoča na izkušnje uporabnikov. Tak vključujoči pristop, ki temelji na neposrednem sodelovanju skupnosti, spodbuja projekte, ki spoštujejo duh kraja ter krepijo vez med preteklostjo in sedanjostjo.

Za izboljšanje navedenega pristopa je nazadnje ključno upoštevati tudi medgeneracijski vidik. Pričakovanja mlajših generacij glede dediščine in načini njihove interakcije, na katere vplivajo digitalne in kulturne prakse, se lahko močno razlikujejo od pričakovanj in načinov interakcije starejših. Z vključevanjem raziskovalcev, umetnikov in prebivalcev v oblikovanje pripovedi o dediščini se lahko razkrijejo novi vidiki navezanosti na kraj in nenehno bogati pripovedovanje urbanih zgodb.

5 Sklep

Avtorji so v raziskavi predstavili potencial netnografije kot ključne metode za proučevanje nematerialne dinamike urbane dediščine. Čeprav je omejena na en kvalitativni pristop, razkriva, kako spletne interakcije kot odraz vsakdanjih praks in kolektivnih spominov prispevajo k oblikovanju žive dediščine. Čeprav se je raziskava osredotočala na medino v Tlemcenu, je izpostavila prenosljive mehanizme, ki jih je mogoče uporabiti tudi v drugih zgodovinskih mestih, kjer obrobni prostori in ambivalentna dediščina (npr. kolonializma) ostajajo slabo raziskani, čeprav imajo pomembno vlogo pri oblikovanju lokalne identitete.

V prihodnjih raziskavah bi bilo treba te izsledke združiti z računalniško podprtimi metodami (npr. avtomatizirano analizo ikonografskih korpusov), s katerimi bi lahko sistematično analizirali čutne razsežnosti. Poleg tega bi lahko s pristopom mešanih metod (kombinacijo terenskih raziskav in analizo družbenih omrežij) triangulirali podatke, s čimer bi povečali zanesljivost razlag in upoštevali tudi mnenja posameznikov, ki so pogosto izključena (npr. starejših brez dostopa do spleta, predstavnikov manjšin ali mladih, ki ne kažejo navezanosti na kraj).

Na konceptualni ravni avtorji raziskave pozivajo k novemu zamišljanju dediščine kot živemu ekosistemu, ki se s preigravanjem med zgodovinskimi plastmi, prostorsko materialnostjo in sodobnimi prilagoditvami nenehno spreminja. Skupne krušne peči ali vzkliki uličnih prodajalcev niso samo lokalne zanimivosti, ampak ključni akterji dediščine, pri čemer povsem navadni, vsakdanji pojavi pridobivajo simbolni pomen s ponavljanjem in deljenjem.

Na podlagi navedenih izsledkov avtorji zagovarjajo prilagodljivo upravljanje, pri katerem načrtovalci in prebivalci skupaj oblikujejo konservatorska orodja, ki vključujejo tako (materialne) objekte kot (nematerialne) prakse. S takim pristopom, ki temelji na dialogu in eksperimentiranju, je mogoče uskladiti ukrepe s področja ohranjanja dediščine z živim mestnim utripom ter tako dediščino preoblikovati iz muzejskega eksponata v kolektivni, odporni proces.

Ikram Khemies, Laboratorij EOLE, Tehniška fakulteta, Univerza v Abou Bekr Belkaidu, Tlemcen, Alžirija
E-naslov: ikram.khemies@univ-tlemcen.dz

Mohammed Nabil Ouissi, Univerza v Abou Bekr Belkaidu, Tlemcen, Alžirija
E-naslov: ouissi_n@yahoo.fr

Walid Hamma, Tehniška fakulteta, Univerza v Abou Bekr Belkaidu, Tlemcen, Alžirija
E-naslov: walid.hamma@mail.univ-tlemcen.dz

Viri in literatura

- Albertsen, N. (2019): Urban atmospheres. Prev. Diken, B. *Ambiances*, 4, 5–29. doi:10.4000/ambiances.2433
- Altman, I., in Low, S. M. (1992): *Place attachment*. New York, Plenum Press. doi:10.1007/978-1-4684-8753-4
- Alves, S. (2016): Ambiance as an instrument to link the tangible-in-tangible aspects of heritage. V: Rémy, N., in Tixier, N. (ur.): *Ambiances, tomorrow: Proceedings of 3rd International Congress on Ambiances*, 881–884. Volos, University of Thessaly.
- Amphoux, P., Sauvageot, A., Thibaud, J.-P., Petiteau, J.-Y., Pasquier, E., idr. (1998): *La notion d'ambiance*. Raziskovalno poročilo. Lozana, IREC, École Polytechnique Fédérale de Lausanne. Dostopno na: <https://hal.science/hal-01882553> (sneto 10. 3. 2025).
- ANAT (2001): *Plan d'occupation des sols de la médina de Tlemcen*. Alžir.
- Augoyard, J.-F. (1998): Éléments pour une théorie des ambiances architecturales et urbaines. *Les Cahiers de la recherche architecturale*, 42, 7–23. Dostopno na: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02103997> (sneto 10. 3. 2025).
- Bardin, L. (1977): *L'analyse de contenu*. Pariz, Presses universitaires de France.
- Bassols-Gardella, N., in Coromina, L. (2022): The perceived image of multi-asset tourist destinations: Investigating congruence across different content types. *Service Business*, 16(1), 57–75. doi:10.1007/s11628-021-00472-7
- Belakehal, A. (2012): Ambiances patrimoniales: Problèmes et méthodes. V: Amphoux, P., Thibaud, C., in Chelkoff, G. (ur.): *Ambiances in action: International Congress on Ambiances*, 505–510. Montreal, International Ambiances Network.
- Belakehal, A., in Farhi, A. (2008): Les ambiances environnementales de la médina: Le patrimoine oublié. V: Belakehal, A., in Farhi, A. (ur.): *Actes de la conférence internationale sur la médina: Un tissu urbain à sauvegarder*, 77–84. Tlemcen, Université de Tlemcen.
- Böhme, G. (2014): The theory of atmospheres and its applications. Prev. Engels-Schwarzpaul, A.-C. *Injustices: Journal of Architecture and Related Arts*, 15(15), 93–100. doi:10.24135/ijara.v0i0.480
- Bott, S. E. (2000): *The development of psychometric scales to measure sense of place*. Doktorska disertacija. Fort Collins, CO, Colorado State University.
- Brandi, C. (1963): *Teoria del restauro*. Rim, Edizioni di Storia e Letteratura.
- Charmaz, K. (2006): *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. London, Sage.
- Décret n° 09-403 du 29 novembre 2009 portant création et délimitation du secteur sauvegardé de la vieille ville de Tlemcen. Journal Officiel de la République Algérienne, št. 71/2009. Alžir.
- Djedi, H., in Belakehal, A. (2022): Les ambiances patrimoniales à l'épreuve de l'appropriation: Cas de la Casbah d'Alger. *Bulletin de la Société Géographique de Liège*, 79(2), 285–308. doi:10.25518/0770-7576.7009
- Du, M., in Meyer, M. (2008): Photographier les paysages sociaux urbains: Itinéraires visuels dans la ville. *Ethnographiques.org*. Dostopno na: <http://www.ethnographiques.org/IMG/pdf/ArDuMeyer.pdf> (sneto 10. 3. 2025).
- Flécheux, C. (2019): Atmosphères: de la sensation à la production. *Les Cahiers philosophiques de Strasbourg*, 46, 63–83. doi:10.4000/cps.3215

- Ghoumari, F. (2009): The medina of Tlemcen: The legacy of history. *Web Journal on Cultural Patrimony*, 2(1), 11–28.
- Griffero, T. (2014): *Quasi-things: The paradigm of atmospheres*. Albany, SUNY Press.
- Hamma, W., Djedid, A., in Ouissi, M. N. (2016): Délimitation du patrimoine urbain de la ville historique de Tlemcen en Algérie. *Cinq Continents*, 6(13), 42–60. Dostopno na: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-63351-3> (sneto 10. 3. 2025).
- Hammersley, M., in Atkinson, P. (2007): *Ethnography: Principles in practice* (3rd ed.). London, Routledge. doi:10.4324/9780203944769
- Heinich, N. (2012): *La fabrique du patrimoine: Théorie, discours et anthropologie*. 2. izd.. Pariz, Éditions de la Maison des sciences de l'homme.
- ICOMOS (2008): *Déclaration de Québec sur la sauvegarde de l'esprit du lieu*. Dostopno na: https://publ.icomos.org/publicomos/jlbSai?html=Bur&base=technica&ref=43825&file=2444.pdf&path=GA16_Qu%C3%A9bec_Declaration_Final_FR.pdf (sneto 10. 3. 2025).
- Karoui, H., in Ben Fraj, F. (2016): "Traces ambiantales" de l'ancienne Hara de la médina de Tunis: Manifestation, persistance et devenir d'un ressenti. V: Rémy, N., in Tixier, N. (ur.): *Ambiances, tomorrow: Proceedings of 3rd International Congress on Ambiances*, 909–914. Volos, University of Thessaly.
- Kozinets, R. V. (2015): *Netnography: Redefined*. London, Sage. doi:10.1002/9781118767771.wbiedcs067
- Laaksonen, S. H., in Varga, P. (2023): Assessing the impact of selfie-taking tourists on local tour guides in the Chernobyl exclusion zone: A netnographic analysis of a dark tourism location. *Journal of Dark Tourism*, 19(3), 331–346. doi:10.1080/1743873X.2023.2292147
- Lagardère, V. (1988): Le royaume abdelouadide à l'époque d'Abou Hammou Moussa Ier et d'Abou Tachfin Ier. *Bulletin Critique des Annales Islamologiques*, 5, 163–165. Dostopno na: https://www.persee.fr/doc/bcai_0259-7373_1988_num_5_1_900 (sneto 10. 3. 2025).
- Lei, X., Guo, W., in Xu, T. (2025): Heritage memory and identity: The central role of residents' topophilia in cultural heritage tourism development. *Current Issues in Tourism*, april, 1–19. doi:10.1080/13683500.2025.2488037
- Lewicka, M. (2010): What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 35–51. doi:10.1016/j.jenvp.2009.05.004
- Lewicka, M. (2011): Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207–230. doi:10.1016/j.jenvp.2010.10.001
- Lian, Y., in Xie, J. (2024): The evolution of digital cultural heritage research: Identifying key trends, hotspots, and challenges through bibliometric analysis. *Sustainability*, 16(16), 7125. doi:10.3390/su16167125
- Miles, M. B., in Huberman, A. M. (1994): *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* 2nd ed. Thousand Oaks, Sage.
- Milliot, V. (2016): La mise en patrimoine de l'ambiance des puces de Saint-Ouen: Une analyse de cas. V: Rémy, N., in Tixier, N. (ur.): *Ambiances, tomorrow: Proceedings of 3rd International Congress on Ambiances*, 939–944. Volos: University of Thessaly.
- Nummi, P. (2018): Crowdsourcing local knowledge with PPGIS and social media for urban planning. *Urban Planning*, 3(1), 100–115. doi:10.17645/up.v3i1.1289
- Parker, J., Smith, L., in Brown, A. (2024): Heritage soundwalks and atmospheres: The case of Salamanca Market in Hobart. *Journal of Intangible Heritage*, 5(2), 45–62.
- Prayag, G., in Del Chiappa, G. (2021): Nostalgic feelings: Motivation, positive and negative emotions, and authenticity at heritage sites. *Journal of Heritage Tourism*, 18(3), 349–364. doi:10.1080/1743873X.2021.1874000
- Psomadaki, O. I., Dimoulas, C., Kalliris, G., in Paschalidis, G. (2018): Digital storytelling and audience engagement in cultural heritage management: A collaborative model based on the Digital City of Thessaloniki. *Journal of Cultural Heritage*, 36, 12–21. doi:10.1016/j.culher.2018.07.016
- Redi, M., Aiello, L. M., Scifanelli, R., in Quercia, D. (2018): The spirit of the city: Using social media to capture neighborhood ambiance. V: Karahalios, K., Monroy-Hernández, A., Lampinen, A., in Fitzpatrick, G. (ur.): *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2 (CSCW), 1–18. New York, Association for Computing Machinery. doi:10.1145/3274413
- Relph, E. (1976): *Place and placelessness*. London, Pion Limited.
- Riom, L., Hummel, C., in Burton-Jeangros, C. (2018): "Mon quartier a changé un peu, mais c'est moi qui ai aussi beaucoup changé": Habiter la ville et y vieillir. *Métropoles*, 23, 1–25. doi:10.4000/metropoles.6449
- Rollero, C., in De Piccoli, N. (2010): Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 198–205. doi:10.1016/j.jenvp.2009.12.003
- Said, N. G. (2012): Choubrah entre le passé et le présent : le palimpseste des ambiances d'un quartier populaire au Caire. V: Thibaud, J.-P., in Siret, D. (ur.): *Ambiances in action / Ambiances en acte(s) - International Congress on Ambiances*, 493–498. Montreal, Réseau International Ambiances.
- Said, N. G. (2014): *Vers une écologie sensible des rues du Caire: Le palimpseste des ambiances d'une ville en transition*. Doktorska disertacija. Grenoble, Grenoble University.
- Saldaña, J. (2013): *The coding manual for qualitative researchers*. 2. izdaja. Thousand Oaks, Sage.
- Shamai, S. (1991) Sense of place: An empirical measurement. *Geoforum*, 22(3), 347–358. doi:10.1016/0016-7185(91)90017-K
- Shumaker, S. A., in Taylor, R. B. (1983): Toward a clarification of people-place relationships: A model of attachment to place. V: Feimer, N. R., in Geller, E. S. (ur.): *Environmental psychology: Directions and perspectives*, 219–256. New York, Praeger. doi:10.1145/3274413
- Simonnot, N. (2012): Le paradoxe de la patrimonialisation des ambiances. V: Thibaud, J.-P., in Siret, D. (ur.): *Ambiances in action: International Congress on Ambiances*, 33–38. Montreal, Réseau International Ambiances.
- Slivar, I., Kovačić, S., in Šegota, T. (2024): "Tito's ship has sunk, but it never sank": Using nostalgia in fabricating place authenticity. *Journal of Heritage Tourism*, 20(2), 171–185. doi:10.1080/1743873X.2024.2409141
- Stedman, R. C. (2002): Toward a social psychology of place: Predicting behavior from place-based cognitions, attitude, and identity. *Environment and Behavior*, 34(4), 405–425. doi:10.1177/0013916502034004001
- Svensson, M., in Maags, C. (2018): Mapping the Chinese heritage regime: Ruptures, governmentality, and agency. V: Svensson, M., in Maags, C. (ur.): *Chinese heritage in the making: Experiences, negotiations and contestations*, 11–38. Amsterdam, Amsterdam University Press. doi:10.2307/j.ctv65swj0.4
- Tahar, A. (2018): Medina of Tlemcen, from the time of the ancients to the present day. V: Buti, G. M. (ur.): *Entre deux rives: Villes en Méditerranée au Moyen Âge et à l'époque moderne*, 139–165. Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence. doi:10.4000/books.pup.46285

Tourisme Tlemcen (2019): *Citizen-led rehabilitation of the alleys of the Medina of Tlemcen* [fotografija]. Dostopno na: https://www.facebook.com/Tourisme.Tlemcen/photos/la-m%C3%A9dina-de-tlemcen-fait-peau-neuve-gr%C3%A2ce-a-une-op%C3%A9ration-citoyenne-de-r%C3%A9habilitation/2264934376883713/?_rdr (sneto 10. 3. 2025).

Tuan, Y.-F. (1988): *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis, University of Minnesota Press.

Twigger-Ross, C. L., in Uzzell, D. L. (1996): Place and identity processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16(3), 205–220. doi:10.1006/jevp.1996.0017

UNESCO (2003): *Partnerships for world heritage cities – Culture as a vector for sustainable urban development*. Urbino in Pesaro.

UNESCO (2023): *Patrimoine vivant: Sauvegarder sans figer*. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387872> (sneto 10. 3. 2025).

Ungan, U. (2014): Le paradigme de l'art contemporain. Structures d'une révolution artistique. *Marges*, 19, 148–149. Dostopno na: <http://journals.openedition.org/marges/950> (sneto 10. 3. 2025). doi:10.4000/marges.950

Wight, A. C. (2020): Visitor perceptions of European Holocaust heritage: A social media analysis. *Tourism Management*, 81, 104142. doi:10.1016/j.tourman.2020.104142

Zidelman, N., in Belakehal, A. (2016): Les ambiances de la Casbah d'Alger: Les révélations des textes. V: Rémy, N., in Tixier, N. (ur.): *Ambiances, tomorrow: Proceedings of 3rd International Congress on Ambiances*, 993–998. Volos, University of Thessaly.

Zumthor, P. (2006): *Atmospheres: Architectural environments, surrounding objects*. Basel, Birkhäuser.